

RESTITUIRI

In colaborare cu VLADIMIR STREINU

LITERATUR

Împrejurarea, cu totul secundar fac de direcția de atunci a spiritului meu, care m-a dus la hotărârea de a scrie, acum _ase-
_apte ani, un eseu narativ, nu interesează .

Fapt este că fiind atunci preocupat de o chestiune psihologică , _i anume de numărul covârșitor al actelor de viac devenite cu
timpul mecanice, urmînd, cu alte cuvinte, procesul firesc de automatizare _i limitare treptat a conștiinței, am imaginat o
viac omenească , în cuprinsul căreia interesul avea să cadă pe sforcarea de-a umple cu viac conștient obișnuitele, adică , pe
zidurile micilor perifeze morci progresive a sufletului.

Eroul unei asemenea naraciuni psihologice era sortit să fie, așadar cum cerea cadrul autoscopic al chestiunii, un intelectual.

L-am numit M.F. _i am pornit la lucru:

Azi 14 august 193… am întâlnit pe M.F. Cafeneaua în care l-am văzut era atât de afumat , încât apariția deodată a acestui
fost coleg de liceu avea toate semnele imaginației.

La masa unde mă găseam așezat, între doi stâlpi susținând o arcadă îngreuiată de ornamente, nu privea nimeni, de _i localul era
plin de lume.

F. s-a apropiat, încercînd să surâdă cu gura fostului coleg. L-am recunoscut, cu toate că o fostă haină ambicioasă -l pînă streze la
vârsta studențească _i cu toate că plînsul că _i pantofii îi deghizau destul de straniu identitatea.

L-am pofțit pe scaun; dar mai înainte de a mă informa, cu grijă multă de eventuale susceptibilități – cum văzusem că este
cazul, asupra neașteptatei sale deveniri, F. a _i început:

- Te voi lăsa murind îndată .

Despre formarea mea spirituală am luat cunoștință amănunțit, adică abia după terminarea Colegiului Politehnic; _i numai de atunci
aș putea spune că există. Nu _tiu ce ai făcut dumneata la Universitate _i ce faci azi ca profesie, în afară de literatură ; eu am
urmat Politehnica.

(Am vrut, evident, să _i răspund ce este cu mine, dar lipsa de interes a ciudatului vorbitor fac de situația mea, lipsă pe care
mi-o semnala cu gestul prohibitiv al palmelor deschise, precum _i în fața lui fantastic _i oarecum grotesc , m'au făcut să
mi suspend obligatiile de interlocutor. Am ascultat dar tot timpul povestirea, pe care încerc să o redau întocmai, _i numai
rareori câte o încheiere, mult _i aceea, câte o exclamație sau încruntare de pantomim au putut să _mi ateste prezența
efectiv).

- Trebuie să _ci amintești d-ta, se grăbi F., că încă din liceu mă interesau numai _tiințele exacte _i, în special, mecanica.

De altfel atât îmi amintesc _i eu despre mine însumi, cel de sub douăzeci de ani.

^i chiar dacă aș _ti mai mult, nu mi-aș îngădui să fac de un scriitor modern să fac oricât de puțin literatură elegiacă .

De altfel, literatura copilăriei mi se pare chiar mie, cititor pe sîrile al scrierilor noi, o expresie întoarsă a lipsei de bărbăție morală .
N'as putea spune că nici o poezie a acestei foarte nehotărâte vârste, limitată la un specimen, nu mă mulcumise vreodată .

Dar, dacă aș avea să _i întâmplat, totul se datoră _te faptului de a mă fi simțit crescut în cine _tie ce puternică imagine, _i nu
copilăriea memorată. Voi, literarii, cunoașteți bine _i unanim azi că într-o poezie cuvîntul , cu amplificarea lui în mod poetic,
creează mai deseori tema decît invers.

Așadar că satisfacția artistică fiind într-adevăr, cum se pretinde azi _i cum am citit _i eu întâmplător, altceva decît răscolirea de
sentimente personale, lirismul fiecăruia pentru copilărie este un fel de îngenunchiere, opțiune meschină pentru traiul fărîngi.

Nu mă opresc să _ci vorbesc despre fleacuri. Copilăria mea nici nu există . Pot spune că m-am născut cu Politehnica terminată .

Totu _i, aflîndu-mă azi la mijlocul vieții, găsesc că a trecut destulă vreme de cînd cele ce vei afla s-au petrecut, pentru că tonul
să nu mi se trivializeze autobiografic.

Felul în care mi-am repudiat copilăria nu mai poate da loc presupunerii că vreun să _mi povestesc viața.

Dacă mă dau înapoi la cei douăzeci _i cinci de ani ai mei, fac aceasta deoarece trebuie să mă pregătesc să sar obstacolul ce
reprezintă pentru mine povestirea faptelor care m-au preschimbă din om în ce vezi.

Nu-mi amintesc să fi făcut studii strălucite la Politehnic .

Însă o memorie normală mă a ajutat să _mi însușesc toate cunoștințele care în condiții date duc la rezultate precise _i
necontestate. Sforcarea intelectuală proprie îmi era _i de prisos pentru experiențe _i socoteli milenare. Studiile cele mai
înalte au toate o bază de elemente a căror memorare, ca în cazul operației 2+2=4, dispensează minciunile ulterioare de
încredincări demonstrative.

Am intrat, susținut puternic de un politician de vază , ca inginer la Căminul Ferate. Aici m-am comportat ca _i la Politehnic .

Pentru un inginer mecanic, cum eram eu, existența încet de a fi o problemă prin aceea _i cunoașterea mnemotehnică a
câtorva principii elementare, din a căror aplicare, repetată de mine după practici străvechi, obțineam un salariu mulcunitor.

Modul conștiințios de a-mi îndeplini îndatoririle, dar mai cu seamă sprijinul politic din partea patronului meu, devenit dintr-o
dată ministru al Comunicărilor, mă a ajutat să străbat în trei ani ierarhia interzise mai tuturor _i să ajung, înaintea speranțelor
mele, titularul Direcției Comerciale din Direcția Generală a C.F.R.

Eram, se înțelege, bine văzut. Directorul General îmi cerea avizul cu vădită prietenie, chiar în chestiuni ce nu cinea de
serviciul meu. Eram consultat pînă la oboseală asupra celor mai străine probleme de pricepere mea, nu pentru că mă ocrotea
cineva din mîrșile zilei – îndeosebi Directorul General să se gîndească acolo? – dar fiindcă , avînd _i oarecare
lecturi literare, mă socoteam ca făcînd parte din funcționarii superiori “culci”; ceea ce mi se declara, se
înțelege, cu multă lărgime.

Căci un roman citit, pentru tehnicieni, oricît de curios și _ar părea, însemnează aproape un spor de cunoștințe tehnice.

Trebuie să _tii c nic ieri supersticia literar nu este mai în onoare decât într-un mediu cu totul str in de literatur . Nu _tiu dac p rerile mele t iau perspective nea_ teptate, acolo unde toate sensurile se g seau obstructate, sau dac întrevedeam soluții de neb nuit _i perfect ordine feroviar , pentru c , de _i solicita cu st ruinc _i ascultat cu politece _i chiar admiracie, nici o m sur nu se lua ca urmare a perspicacității mele.

Cred c Directorul General avea temerea c , mai curând sau mai târziu, îl voi înlocui; iar ca s amâne o stare de lucruri justiciar , f cea în a_a fel ca nici o modificare de regulamente, tarife ori trasee s nu se lege de numele meu.

Eu îns eram satisf cut de situație.

În palatul Direcției Generale, biroul meu ocupa o camer larg la etajul I. Îci închipui, ce s mai pierdem timpul: u _i captonate, bibliotec , ornamente, cristale, tablouri de pictur , statuete, covoare scumpe etc. Îmi pl cea interiorul – c ci era un adev rat interior _i nu un birou banal – atît de mult încât îmi declaram oricui domiciliul la birou.

Era acesta, nu e vorb , _i un artificiu, pe care îl întrebuiam fac de superiori, dându-le s înceleag gradul în care m dedicasem acestei funcții publice.

De altfel, este drept c , dimineaca, ceasornicul cu pendul _i scripete nu- _i termina niciodat opt b t i mai înainte de a-mi fi reluat eu ocupațiile.

Zece ani, slujba s-a dovedit proprie înclinaciilor mele fire _ti _i de loc obositoare. În timpul liber, chiar la serviciu, f ceam lectur ; nu de specialitate, s nu-ci închipui; lectur literar , romane mai ales. De cele mai multe ori îns , a _ezat la biroul american, adic mai mult Ascuns dup el, prima mea grij devenise s privesc admirativ ceasornicul cu pendul _i scripete.

Pendula, cu fiecare secund marcat , î _i schimba între ele cele dou pozicii, care îi m rgineau cu precizie _i câmpul de amplitudine. Se leg na limitat, îns liber. Drumul ei statornic era un arc de cerc, f r deviacii posibile.

Când oblicitatea din dreapta era p r sit pentru cea din stînga, chiar în momentul când abia o câ _tiga, sau dimpotriv , în ambele puncte extreme _i sonore, luna îci amintea exact fragmentul de elips , c zînd neracionat .

Acela _i fenomen de memorie nedesmintit l-am surprins _i la scripete.

O greutate lucie cobora timp de o s pt mân pe o vertical ipotetic ; s pt mâna urm toare, u _ierul – f cea s fie v zut: ma _ina aproape în somn – ridică plumbul lustruit la locul dintre dincii matematici ai rocilor, iar scripetele ca un p ianjen metalic, dar nu din tavan de cas p r sit , c dea nesimțit pe firul s u cu aceea _i imparțialitate.

Legi fizice, f r îndoial , puneau aceste corpuri neînsuflecite sub un regim de viac strict , adic m rginit , care la noi oamenii se cheam rutin . (Dar, dac prive _ti mult, mult la orice obiect, a_a cum ajunsese s privesc eu la pendul _i scripete, lucrurile cele mai simple devin de neînțelese.)

Am privit ceasornicul acesta, cu timpul, în fiecare dimineac . Cursa pendulei, atît de strict determinat , se s vîr _ea foarte con _tiincios. La unul din punctele de limit ale leg n rii ei, mi-am v zut adesea, în desemn miniatural, locuința din ora_, iar la cel lalt, biroul. Mi se p rea chiar dr guc, la început, s m închipui ca un pendul, ce porne _te de acas _i se opre _te la birou, se înapoiaz acas _i apoi iar _i – la birou _i a_a mai departe toat viaca, pîn ce mecanica mea omeneasc î _i va împr _tia cândva forțele ei solidare.

O împrejurare nefericit îns a f cut ca într-o zi ceasornicul de perete s capete pentru mine alt rost decât acela de simplu indicator al timpului.

Colegii mei din Direcție, indiferent de grade, erau ca _i mine extrem de punctuali în serviciu. Avea fiecare câmpul s u de amplitudine: pendulau cu tocii, în mintea mea, între locuințe _i birouri.

Aceast analogie, dintre viaca lor _i a mea, mi-a dat o umilinc , pe care am vrut s o uit, prin neatencie metodic , dac se poate zice _i face a_a ceva. Sforțare inutil . În fiecare dimineac întâlneam o parte dintre ei venind la serviciu, mînaci de o impulsie neracional ; veneau hipnotic, iar seara plecau în acela _i chip spre cas . Pendulau, ca _i mine, ca _i ceasornicul de perete. O mecanicitate colectiv turtea relieful de situație al funcționarilor superiori pîn la nivelul, sau, mai bine zis, pîn la lipsa de nivel a u _ierilor.

Din acest moment, conturul vieții mele individuale, de ins apreciat _i numim rutin profesional , adic stingerea con _tiincei, moarte f r repaos, deosebit, s-a estompat în reflecția stupid c viaca tuturor, a semenilor mei _i a mea, este regentat de forțe identice, care se sistematizeaz în ceea ce moarte sub aparențele mi_c toare ale vieții.

Cine ar putea spune pentru ce, dup zece ani de activitate febril _i drept, foarte drept recompensat , am c zut în toropire?

În trei zile m-am trezit cu biroul cople _it de hîrtii nerezolvate.

Toat cunoscuta mea energie roise în jurul pendulei, înconjurînd-o cu un fel de nimb reflexiv, care îi cre _tea importanța pîn la a-mi face din ceasornic un coleg. De r t cire mi-am dat seama abia când de la Direcția General s-a cerut raportul de trafic lunar al unui Inspectorat din provincie. L-am c utat cu cea mai n uc grab . Am dat ordin s fie c utat la toate serviciile care cineau de Direcția Comercial . Raportul – nic ieri. Noroc c impiegatul care venise cu toate dovezile, cu numere _i _tampile, de înaintare a hîrtiei la mine, l-a descoperit chiar pe biroul meu, sub un vraf de alte rapoarte întârziate.

Dup ce am luat cuno _tinc , cum nu se poate mai mulcunit, de concinutul hîrtiei, dup ce am apostilat-o, dându-i o dat anterioar , i-am f cut vînt. R sufl m u _urat. Se oprise pendula, vrînd s ia con _tiinc de ea îns _i, sau ce se întâmplase?

Am g sit cu cale c nu trebuie s m mai tolerez. Socotind c este locul unei m suri energice, am dispus înlocuirea ceasornicului, cu pendul _i scripete, printr-un tablou. U _ierul mi-a mutat _i biroul american, tot dup indicacia mea imediat , pe alt lature a înc perii; _i o munc silnic , dar voluntar , m-a vîrât între hîrțile restante.

Erau rapoarte de cas , de trafic, de notarea funcționarilor în subordine, de la toate staciile mai apropiate; erau cereri de restituire de garanții, cererile câtorva societ ci pentru vagoane-cisterne, în sfâr _it o mic arhiv care devenise dintr-odat de cea mai arz toare actualitate.

Hot rât s pun totul „la curent” am _i început: „Se ia act”; „se ia act”; „se ia act”; „se vor lua m suri”; „se vor lua m suri”; „în original d-lui Director General”; „se va ancheta”; „se va pedepsi”. Formule obi _nuite.

C tre sfâr _it, m-am încurcat. Ochii mi s-au oprit la ceasornic: nu mai era. Uitasem. Tabloul din loc era de dou ori mai frumos; întâi, pentru c era tablou _i nu pendul; iar apoi, pentru c apusul de soare ce înf ci_a forța peretele cu iluzia unei

